

هو العليم

پرسش و پاسخ راجع به اسرار و احکام حج

اسرار و احکام حج - مجلس اوّل
پاسخ به پرسش‌های زائران در آستانه تشرّف به حج
۲۶ ذی‌قعدة ۱۴۲۲ هجری قمری

بیانات

آية الله حاج سيد محمد محسن حسيني طهراني
قدس الله سرّه

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم
بسم الله الرحمن الرحيم
و صلّى الله على محمد وآله الطاهرين
و لعنة الله على أعدائهم أجمعين

حقیقت نیت

سؤال: در رابطه با نیت - هم در طواف، هم در وقوف یا در بقیة اعمال حج - زیاد تأکید می کنند که به این شکل گفته شود؛ این نیت، همین که انسان برای انجام فعل، آن قصد را دارد کافی هست یا نیست؟
جواب: به همان نفس خواست و خود آن میل انسان نسبت به یک عمل نیت می گویند. این مسئله در مورد نیت توقّف ده روز و همین طور راجع به نیت قصر، یا راجع به نیت روزه، نیت غسل و امثال ذلک هم هست.

یک اشتباهی که الآن در میان مردم هست این است که تصوّر می کنند باید در اوّل طلوع فجر یک خواستی را در ذهنشان مرور کنند، یعنی در واقع حال، اگر به تلفّظ هم نیاورند، همین قدر در نیت آنها باشد که ما از الآن که اذان صبح است تا هنگام غروب آفتاب، این روزه را با این شرایط و با این امساکها و با این خصوصیات انجام می دهیم! ولی این نیت نیست، بلکه نیت همان خواست است. همین که شما برای سحری خوردن بلند می شوید، این خودش نیت روزه است. و دیگر نیاز نیست که در اوّل اذان صبح هم مجدداً این خواست را تکرار کنید. یا وقتی که مشغول نماز می شوید، خب طبعاً همین بلند شدن به سمت نماز و ایستادن، به معنای وارد شدن در نماز است و دیگر نیاز نیست یک نیت مجدّدی در اوّل نماز [بکنید که مثلاً] نیت نماز واجب و یا نیت نماز [مستحبی می کنم!] البته بله، کسی که برای نماز ظهر یا برای نماز عصر برمی خیزد، برای صرف نماز بر نمی خیزد، بلکه به قصد نماز عصر برمی خیزد و همان کفایت می کند.

و همین طور راجع به توطن؛ رفتن و ده روز در یک جا ماندن [که وقتی] می گویند: «قصد ده روز کرده ای؟» می گوید: «نه، قصد نکرده ام!» درحالی که می خواهد پانزده روز بماند! [ولی] می گوید: «نه، ما قصد نکرده ایم، ولی شاید پانزده روز بمانیم!» خب همین که این می خواهد بماند یعنی قصد کرده است.

این قصد چیز جدیدی جز همان خواستی که ما در سایر مسائل، آن خواست را اِعمال می‌کنیم نیست. شما که الآن می‌خواهید به حرم بروید، می‌گویید: نیت رفتن به حرم کردم؛ یا شما که می‌خواهید بروید از میوه‌فروشی سیب بخرید، نیت خرید میوه کرده‌اید و به جای میوه‌فروشی، در دکان قصابی نمی‌روید! همین‌که به نیت خرید میوه می‌روید، معنای آن همان قصد کردن است. و مجدداً موقع خرید میوه به فروشنده نمی‌گویید: «من قصد می‌کنم یک کیلو سیب به این مبلغ از تو بخرم قربةً إلى الله!» همان نفس عمل و خود کاری را که انجام می‌دهید، خود آن همین نیت است.

بناءً علی هذا نیت به این کیفیت و این قسم که مطرح می‌شود، شرعاً لازم نیست؛ بلکه، ممکن است آنچه را که این آقایان مطرح می‌کنند، برای عوام [مفید باشد] که يك وقتی اگر در کار اینها شك و شبهه‌ای پیدا می‌شود، [به آنها گفته شود]: نه آقا! من شنیدم که تو نیت کردی و حتی به زبان هم آوردی! که جلوی شك و شبهه گرفته بشود، و الاً نیازی به زبان آوردن نیت نیست. به همان خواست انسان که هر عملی را انجام می‌دهد - می‌خواهد برود طواف کند به نیت طواف، می‌خواهد سعی کند به نیت سعی - به همان نفس خواست نیت می‌گویند.^۱

نماز و طواف با غسل‌های مستحبی

سؤال: آیا می‌شود با غسل قبل از احرام طواف کرد یا وضو لازم است؟
جواب: تمام غسل‌های مستحب - هر غسلی باشد - احتیاج به وضو ندارند! غسل قبل از احرام هم از همین قاعده مستثنی نیست و با همان غسل می‌توانید نماز بخوانید. چون در موقع احرام، دو رکعت نماز - در مسجد شجره برای افرادی که مدینه جلو هستند، و یا از مسجد تنعیم و یا در مسجد جحفه برای افرادی که زودتر به مکه می‌روند - مستحب است؛^۲ [لذا] با همان غسل می‌شود نماز خواند، طواف کرد و سایر اعمال را هم انجام داد و حتی بعد از احرام هم غسل‌هایی هست که آن هم همین‌طور است.

قربانی در حج

سؤال: الآن در رابطه با قربانی، به بعضی که وکالت داده‌اند گفته شده است که می‌توانید قبل از اینکه به شما بگویند که به نام شما قربانی کرده‌اند حلق کنید.

^۱ . رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۳۴۲ - ۳۴۴.

^۲ . وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۳۴۴ - ۳۴۷.

جواب: قبل از قربانی نمی‌شود، باید مطمئن باشید که قربانی شده بعد حلق کنید.^۱
سؤال: حدّ منی هم مشخص است؟ می‌گویند الآن می‌روند یک جایی که ظاهراً بیرون از آن قسمت منی است.

جواب: در هر قسمتی که باشد اشکالی ندارد.^۲
سؤال: ظاهراً در این خصوص از هر کاروان دو نفر به نیابت از همه می‌روند و عمل قربانی را انجام می‌دهند، این اشکال ندارد؟

جواب: خیر، شرعاً اشکالی ندارد؛ ولی ما چون به افرادی که می‌روند و در انتخاب آن ذبیحه اعتماد نداشتیم، لذا ما این کار را نکردیم و خود همین رفقا رفتند و انجام دادند، ولی سایر افراد کاروان به همان مسئولین کاروان و کالت دادند. علی‌کُلّ حال من خیال می‌کنم که اگر یک فرد مورد اعتمادی هست و شرایط را رعایت می‌کند [وکالت دادن به او اشکالی ندارد؛] چون در آنجا هم پیدا کردن یک قربانی صحیح مشکل است! حالا آنچه را که من شنیدم این است که اینها همین طوری یک مجموعه‌ای را یک مرتبه می‌گیرند و بدون توجه به خصوصیات یا نقائصی که دارند همه را قربانی می‌کنند، چون اگر بخواهند یکی یکی [انتخاب و قربانی] کنند ممکن است دو - سه ساعتی طول بکشد تا بتوانند برای صدتا یا بیشتر پیدا کنند! یعنی فقط پیدا کردن آن - غیر از سایر کارهایش - دو سه ساعت طول می‌کشد. علی‌کُلّ حال باید حاجی مطمئن باشد که قربانی او قربانی صحیحی بوده است.^۳

سؤال: سلامت قربانی تا چه حدّی [باید لحاظ شود؟] بعضی می‌آیند گوش قربانی را سوراخ می‌کنند، آن سوراخ هم اشکال دارد؟

جواب: بله، از همه جهت باید سالم باشد.^۴

سؤال: کنفرانس اسلامی در سال گذشته تصویب کرد که یک برگه [رضایت‌نامه] از حاجی‌ها می‌گیرند که این قربانی‌هائی را که می‌کشند، دیگر مثل زمان قدیم دفن نمی‌کنند و به کشورهای جهان سوم و نیازمند می‌فرستند. سال گذشته هم ظاهراً هفتاد هزار رأس برای ایران فرستادند. به ما هم اعلام کردند که در صورتی که

۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۵۵ - ۱۵۹ و ۲۱۱.

۲. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۸۱ - ۹۴.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۵۰ - ۱۵۲.

۴. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۲۵ - ۱۳۵.

راضی هستید این برگه را پر کنید و بدهید؛ این اشکالی ندارد؟

جواب: نه، عیب ندارد. البته واجب است که ثلث قربانی را خود حاجی - خود شخص

قربانی کننده - مصرف کند، ثلث آن را به فقرا یا مؤمنین و ثلث دیگر را به خود مؤمنین بدهد.^۱ ولی

از باب اینکه بالآخره در منی امکانات نیست و روشن کردن آتش به هر وسیله در آنجا ممنوع

است و طبخ هم نمی کنند، لذا تقریباً می شود گفت که این میسور نیست. بنابراین کاری که شما

انجام می دهید این است که سهم خودتان را بریء کنید و ببخشید، و از دوستان هم وکالت

بگیرید که آنها هم سهم خودشان را ببخشند. در این صورت دیگر اشکالی پیدا نمی کند.

سؤال: شما فرمودید با توجه به اینکه باید یقین کند و اشاره فرمودید که معمولاً صلاحیت لازم هم

بررسی نمی شود، آیا این وکالت هایی که می گیرند - وکیل می شوند که سر ببرند - [صحیح] نیست؟

جواب: من کار اینها را نفی نمی کنم! آن دیگر به تشخیص خود شما است. و من نمی توانم بگویم که

واقعاً اینها انجام نمی دهند و یا صد در صد انجام می دهند؛ ولی آنچه را که دوستان خبر آورده بودند [این بود

که] می گفتند رعایت نمی کنند.

سؤال: در خصوص قربانی که بعد از بازگشت جلوی حاجی می کشند، اینکه حاجی می آید و مثلاً شش

هفت تا گوسفند آورده اند و نیازی نیست که بیشتر از دو سه تا را بکشند، اگر ایشان دو سه تای دیگر را بکشد و

به همان قصابی که آمده یا مثلاً به آن رستورانی که می خواهد از آن غذا بگیرد و به منزل بیاورد بدهد، اشکالی

دارد؟

جواب: نه، هیچ اشکالی ندارد.

تفاوت احرام زنان و مردان

سؤال: آقا، مُجرم شدن خانم ها با مردها تفاوتی دارد؟

جواب: فقط از نظر لباس^۲ و صورت تفاوت دارد. خانم ها صورتشان را نباید بپوشانند!^۳ بعضی ها

مقدس مآبی درمی آورند و یک چیزی می اندازند جلوی [صورت] تا پوشش بیاید در جلو؛ همه اینها شرعاً

اشکال دارد! وقتی خدا گفته نباید صورت زن پوشیده باشد، نباید پوشیده باشد. ولی در سایر مسائل، در نیت

و ترک های احرام تفاوتی ندارند.

۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۵۹ - ۱۶۸.

۲. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۳۶۶ - ۳۶۹.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۵۰۵؛ ج ۱۳، ص ۴۲۱.

زمان و محل شروع تلبیه

سؤال: فرمودید که در مدینه‌اول در مسجد شجره مُحَرَّم می‌شوند، آن وقت تلبیه گفتن را از کجا شروع کنند؟

جواب: تلبیه را از خود مسجد شجره شروع کنند.^۱

سؤال: آقا، در مکه از کجا شروع کنند؟

جواب: تلبیه از مسجد شجره شروع می‌شود؛ البتّه يك تلبیه واجب است و بقیّه مستحب است^۲ و این هم تا وقتی است که خانه‌های مکه پیدا می‌شود؛ وقتی خانه‌های مکه پیدا شد، دیگر باید تلبیه را قطع کنید. البتّه در عمره^۳ اما برای حج از خود مسجد الحرام؛ در خود مکه، هر جای مکه می‌شود احرام برای حج - که همان رفتن به عرفات است - بست؛ منتهی در خود مسجد الحرام بهتر است! آنجا تلبیه را می‌گویید، لبیک را می‌گویید و به سمت عرفات حرکت می‌کنید و تا ظهر روز عرفات می‌توانید این تلبیه را بگویید، از ظهر روز عرفات دیگر باید قطع شود.^۴

استفاده از زیرانداز و فرش

سؤال: یک زیراندازی هم داده‌اند که قسمتی از آن حصیری است، استفاده از آن مشکلی ندارد؟
جواب: استفاده اشکالی ندارد، ولی اگر نسبت به آن هم احساس می‌کنید که ممکن است حساسیت داشته باشند انجام ندهید.

سؤال: روی فرش چطور؟

جواب: روی فرش هم عیب ندارد. البتّه در مسجد النبی جاهایی هست، در عین حال اگر هم نتوانستید، نیاز به خیلی زحمت انداختن نیست! ما خودمان روی فرش هم سجده می‌کردیم.

تمام بودن نماز در مکه و مسجد النبی

سؤال: تمام خواندن نماز در مسجد الحرام و مسجد مدینه تا چه حدی را [شامل می‌شود؟]

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۷۲ و ۳۸۳.

۲. رجوع شود به وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۷۵ - ۳۷۷ و ۳۸۳.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۸۸ - ۳۹۱.

۴. رجوع شود به وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۹۱ - ۳۹۳؛ ۳۹۶ - ۳۹۸؛ ۴۰۸ و ۴۰۹؛ ۵۱۹ - ۵۲۱؛ ۵۲۹ و ۵۳۰.

جواب: در [تمام] مکه! نه فقط مسجد الحرام؛ و در تمام مسجد النبی؛ تمام آنچه را هم که اضافه شده است - در خصوص مسجد، غیر از صحن‌ها! - و آنچه را هم که از صحن‌های جدید اضافه [به مسجد] و جزء مسجد شده است، جزء مسجد حساب می‌شود و فقط مسجد قدیم ملاک نیست.^۱

اعمال مکه و مدینه

سؤال: مکان‌هایی که توصیه حضرت عالی هست که در مکه و مدینه آنجا برویم و اعمالی انجام بدهیم، کجاست و آن اعمال چیست؟

جواب: در مدینه، بعضی جاها هست که خود این کاروان می‌برد - فقط یک روز می‌برند - که حُب همان یک روز هم کافی است. ولی غیر از مواردی که اینجا می‌برند، یکی مسجد الإجابه است که تقریباً ده دقیقه یک ربع تا خود حرم فاصله دارد و گنبد و مناره‌های آن پیدا است، که به آن مسجد مباحله هم می‌گویند. و یکی مسجد قبا است - خیلی مسجد عجیبی است! - که یک مرتبه به مسجد قبا می‌برند، اما شما دفعات متعدّد بروید و در آن هم توقّف کنید و اگر [مجال] هست دو ساعت، سه ساعت بنایند. و یکی دیگر از جاهایی که در مدینه خوب است که حتی چند مرتبه هم اگر شده، اشکال ندارد و خوب است بروید، مسجد ردّالشمس است، که به همان کیفیت سابق خود باقی مانده است. همۀ این مساجد را تسطیح کردند و دوباره تجدید بنا کردند، ولی مسجد ردّالشمس را به همان کیفیت باقی گذاشتند. این سه مسجد هست و جای دیگر نه، جای دیگری ندارد.^۲

سؤال: آقا، مکه چطور؟

جواب: در مکه نه؛ مکه جای به خصوصی ندارد.

خصوصیات غار حراء و قبرستان بقیع

سؤال: غار حراء و اینها چطور؟

جواب: غار حراء حُب خوب است؛ حالا اگر یک وقتی مجالی برایتان بود [خوب است بروید؛] اما اگر

^۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۲۸۳ - ۲۸۵.

^۲. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۲۸۵ و ۲۸۶.

خواستید به غار حرا بروید، اگر دیر بروید نمی‌توانید! به یک قسمی بروید که نماز صبح و طلوع فجر پایین کوه باشید، چون بعد شلوغ می‌شود! وقتی نماز خواندید حرکت کنید بالا بروید و تقریباً یک نیم‌ساعتی هم طول می‌کشد.

سؤال: بقیع چطور؟

جواب: تمام بقیع مملو است از قبرهای خویشان پیغمبر و اصحاب و همین‌طور اهل بیتی که در مدینه بودند؛ بنابراین هر جای بقیع که حرکت می‌کنید، گرچه تمام قبرستان خاک است، ولی طبیعتاً در هر قدمی ممکن است که مقامی باشد و محترم، لذا از اوّل قبرستان بقیع کفستان را دریاورید و پابرهنه باشید. اوّل ائمه را زیارت می‌کنید و بعد حرکت می‌کنید، اوّلین قسمت سمت چپ، زن‌های پیغمبر هستند که در سمت راست واقع می‌شوند؛ یعنی وقتی می‌خواهید به سمت چپ حرکت کنید، اینها سمت راست واقع می‌شوند و تعداد سنگ‌ها هم مشخص است؛ و بعد سمت چپ، أم‌البین هست؛ جلوتر که می‌رود به قبر حضرت ابراهیم، پسر پیغمبر می‌رسد؛ جلوتر قبر عثمان بن حنیف است؛ و همین‌طور قبر اصحاب و اهل بیت پیغمبر در همان منطقه پراکنده است. در هنگام زیارت ائمه بقیع هم توجه داشته باشید که زیارت، زیارت استقلاللی نباشد و در تحت تبعیت زیارت پیغمبر، زیارت [آنها] انجام می‌گیرد.

تفاوت خصوصیات و آثار مکه و مدینه

سؤال: شنیدم که [توجه انسان باید] در مدینه به یک نحو خاصی باشد و در مکه به نحو خاصی.

جواب: طبعاً در مدینه آن عظمت و سیطره و اشراف رسول خدا دیگر جایی را برای کس دیگری باقی نمی‌گذارد! لذا در مدینه - در مسجد و همین‌طور در قبرستان بقیع - فقط نظر به پیغمبر خدا باشد و به سایر مطالب و جوانب توجه نکنید. و سعی کنید در مدینه در همان قسمت‌ها زیاد حرکت کنید، زیاد قدم بزنید و در همان دور و بر مسجد النبی که محلّه بنی‌هاشم هم همان‌جا است [زیاد حرکت کنید!]

ما باید بدانیم که رسول خدا ده سال در این مدینه راه می‌رفت و قطعاً قدمی که ما برمی‌داریم یک روز رسول خدا پای خود را در همین‌جا گذاشته است! با توجه به این مسئله حرکت کنیم و این مطلب را دائماً در میان خودمان مرور بدهیم و باید در نفس خودمان مرور بدهیم.

و در مدینه ذکر صلوات و لا إله الا الله خیلی مهم است و با توجه به همین نکته، هرچه بیشتر حرکت کنید بهتر است. اگر حالی پیدا کردید رفتن در همین نخلستان‌های کنار مدینه که هست و ساعاتی را گذراندن خیلی خوب است و خب تداعی همان خاطرات و مسائلی می‌شود که در همان زمان‌ها انجام شده است.

جایی هست به نام بیت‌الاحزان - که الآن آن را جزء خیابان کرده‌اند، ولی آن کاروان‌ها، آن کسانی که وارد هستند می‌دانند کجاست - که محلی بوده که حضرت زهرا سلام الله علیها به آنجا می‌رفتند.

سعی کنید در مکه، هر وقتی را که می‌توانید در مسجد الحرام بگذرانید! چه حال برای طواف داشته باشید یا نداشته باشید. و اصلاً نگاه کردن به خود کعبه عبادت است،^۱ و به جای نماز طواف کنید: «الطَّوَّافُ بِالْبَيْتِ صَلَاةٌ»^۲ طواف به جای صلوات حساب می‌شود. «هر چه بیشتر طواف کنید بهتر است و اثر آن بیشتر است. هر شب رفتن در حجر اسماعیل و دو رکعت زیر ناودان نماز خواندن خیلی مهم است و داریم که در آنجا دعا مستجاب می‌شود.»^۳

از جمله جاهایی که در موقع طواف خوب است [بروید] محلی است که مادر امیرالمؤمنین در آن محل وارد کعبه شد و حضرت را به دنیا آورد، و الآن مشخص است که ترتیب آن سنگ‌ها با سایر سنگ‌ها تفاوت دارد، که به آن مستجار می‌گویند. خوب است انسان به آنجا برود و خودش را بچسباند، یعنی برود بالا - به اصطلاح یک شاذروان و بلندی در کنار دارد - و بایستد. البته ممانعت می‌کنند ولی خب اگر مجال پیدا شد، خوب است انسان خودش را آنجا، در آن محل بچسباند. تقریباً نزدیک رکن یمانی است و یک متر و نیم تا رکن یمانی فاصله دارد.^۴

و موقع نشستن - شب‌ها، هر وقتی که می‌خواهید - بروید در مقابل این بنشینید. مرحوم آقا می‌آمدند همین جا می‌نشستند، تقریباً مقابل همان مستجار می‌نشستند و آنجا نماز می‌خواندند و کارهایشان را آنجا انجام می‌دادند، و مواعده‌ای بود که هر کسی می‌خواست کسی را ببیند، می‌آمد آنجا، می‌دید که ایشان آمده‌اند. و در خصوص مکه (مسجد الحرام) - در جای دیگر این طور نیست، فقط در مکه این طور است - اگر در نماز، زن در کنار مرد و حتی اگر جلوی او هم بایستد، اشکالی ندارد.^۵

توجه به توحید در مکه

سؤال: باید توجه‌مان هم به توحید باشد؟

جواب: بله، در مکه فقط باید به مسئله توحید توجه کرد و اینکه بالأخره همه آمده‌اند در اینجا تا اینکه هر چه غیر از توحید هست را بیندازند! همه انبیا، ائمه و اولیا آمده‌اند به دور همین کعبه گشته‌اند، یک روزی همین جایی که ما داریم الآن می‌گردیم، امیرالمؤمنین می‌گشته است، یک روزی پیغمبر می‌گشته است، یک

۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۲۶۲ - ۲۶۵.

۲. عوالی اللئالی، ج ۱، ص ۲۱۴؛ سنن الدارمی، ج ۲، ص ۴۴.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۲۷۳ - ۲۷۵؛ الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا علیه السلام، ص ۲۲۲.

۴. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۳۴۴ - ۳۴۹.

۵. وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۱۲۶.

روزی امام حسن می‌گشته است، امام حسین می‌گشته است و امام زمان اینجا می‌گردد! همین الآن در همین طوافی که داریم انجام می‌دهیم، شاید امام زمان حضور داشته باشد! این مسئله را داشته باشید. ولی همه اینها در اینجا، به چیز دیگری غیر از توحید فکر نمی‌کنند! حتی ائمه فقط به مسئله توحید فکر می‌کنند. لذا هیچ وقت در مکه نباید نظر، نظر از توحید به غیر باشد، یعنی فقط باید خواست خدا باشد.

در مکه - به خصوص در کعبه و مسجدالحرام - باید شفیع قرار دادن و توسل کردن و... را کنار گذاشت و نفس توجّه به توحید همان خود توسل است! یعنی در مکه، فقط بایستی به مسئله توحید فکر کرد و انسان دعا کردن و خواستن و... را کنار بگذارد یا بگذارد برای آن وقت آخر که می‌خواهد بیاید. [خلاصه] ذهن خودش را به همین دعاها و... مشغول نکند.

آیا در اولین سفر حج، سه حاجت برآورده می‌شود؟

سؤال: در اولین بار، سه حاجت برآورده می‌شود؛ چه خواهیم؟

جواب: اینها در میان مردم شایع است! سی حاجت برآورده می‌شود، چه کسی گفته سه حاجت؟!

سؤال: چه خواهیم؟

جواب: هرچه! هرچه را که [بخوایم!] اگر از شما سؤال کنند چه می‌گویید؟

سؤال: خود خدا را می‌خواهیم

جواب: خب بله، همین دیگر؛ حاجتی نخواهید که بعد از اینکه برآورده شد احساس غبن نکنیم که چرا

بهترش را نخواستیم!

سؤال: حالا چه خواهیم؟

جواب: خب دیگر، به ایشان گفتم؛ فقط عبودیت و معرفت خود [پروردگار] و عافیت دارین: دنیا و

آخرت!

عافیت، به معنای تطبیق عمل و وجود انسان است با آنچه که مورد رضای پروردگار است. به این عافیت می‌گویند. چه بسا ممکن است انسان سالم باشد، ولی این سلامت برای او عافیت نباشد! [چون] سلامت موجب غرّه شدن و موجب گول خوردن او خواهد شد، و موجب این می‌شود که مغرور شود و مغرور به دنیا و منصرف از او بشود. ولی اگر انسان عافیت را بخواید، در هر حالی رضای او و عبودیت او مطرح است! چه سالم باشد چه مریض باشد، چه در سعه باشد چه در ضیق باشد، در تمام این امور چون او رضایت دارد دیگر مسئله تمام است! این عافیت است.

بنابراین بهترین دعا این است که عبودیت را بخوایم: خدایا! ما را آن‌چنان قرار بده که عبد تو باشیم! این را من می‌خواهم بگویم که حتی رسیدن به او و خواستن به او را هم نداشته باشید! حتی خواستن

او! خدایا ما را بنده خودت قرار بده، می خواهی برسان می خواهی نرسان! هان! مولا نسبت به بنده اش چه می کند؟ اینکه بگوییم: «خدایا ما را به خودت برسان!» این هم خودش یک خواستی از طرف ما است! ولی اگر عبودیت را بخواهیم دیگر در آن همه چیز هست. بگوییم خدایا ما را عبد خودت کن و از اینجا جایی نبر و ما را از اینجا جایی دیگر نینداز! حالا دیگر هر چه می خواهی بکنی بکن و خودت هم تحمل آن را بده و خودت هم خواست را از ما بردار و خودت هم تحمل بده تا اینکه مراتب عبودیت را طی کنیم.

ادعیه و اذکار توحیدی در مکه

سؤال: ... من این طور برداشت کردم که در کعبه دعای جوشن کبیر و امثال آن خوانده شود و زیارت جامعه کبیره و اینها برای مدینه باشد.

جواب: بله، آن ادعیه در مکه، ادعیه توحیدی است. در موقع طواف الله اکبر و لا اله الا الله زیاد بگویید و خوب در مکه زیارت جامعه و اینها نیست، این مربوط به مدینه است. اما در خصوص مکه، يك ادعیه ای نسبت به کارهایی که انجام می دهید هست که مرحوم فیض دارد^۱ و در کتب ادعیه ای هم که به حجاج می دهند این مسئله نوشته شده است؛^۲ در موقع صفا و مروه و در موقع خود طواف کردن، بعد از اینکه آن ادعیه را انسان گفت، ذکرش لا اله الا الله و الله اکبر باشد و همین طور حداقل ختم يك قرآن در خصوص مکه و به خصوص در مسجد الحرام خیلی وارد شده است.^۳

سؤال: ببخشید، فرمودید که در طواف به جای آن ادعیه ای که مقرر کرده اند لا اله الا الله و الله اکبر بگوییم؟

جواب: نه، آن را که خواندید، تتمه وقت را به لا اله الا الله و الله اکبر [بگذرانید!] آن [ادعیه] فقط برای يك مرتبه است، برای طواف عمره و طواف حج است. اما در طواف های مستحبی و همین طور [طواف هایی که] اضافه انجام می دهید، بعد از اینکه آن دعا را در طواف خواندید - چون در هر شوطی يك دعای خاص دارد بقیه آن را لا اله الا الله و الله اکبر بگویید. و در شوط دوم هم همین طور.

مقدار فاصله از کعبه در هنگام طواف

سؤال: فاصله گرفتن از خانه خدا در طواف تا چقدر [صحیح است؟]

۱. الوافی، ج ۱۳، ص ۸۲۵ - ۸۳۰.

۲. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۳۰۶؛ ۳۱۳ - ۳۱۵؛ ۳۳۳ - ۳۳۶ و ج ۱۴، ص ۲۴۹.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۲۸۸ - ۲۹۰.

جواب: ... اگر ازدحام به نحوی بود که طواف مشکل بود، می‌توانید حتی فاصله هم بگیرید و به هر مقداری هم که فاصله گرفتید اشکالی ندارد.

سؤال: در آن طبقات بعدی هم می‌شود؟

جواب: آن هم اشکال ندارد، در صورتی که در این طبقات پایین نشود در آن طبقات اشکالی ندارد؛ ولی می‌شود، این طور نیست که نشود.^۱

استلام و بوسیدن حجرالأسود

سؤال: این تأکیدی که شده انسان حجرالأسود را لمس کند، اگر موجب اذیت و آزار مردم شود [چه حکمی دارد؟]

جواب: البته افرادی که برای استلام و بوسیدن حجرالأسود می‌آیند، خودشان را آماده برای يك هم چنین مسئله‌ای کرده‌اند! یعنی اگر آنها به انسان صدمه نرسانند بعید است امثال شماها به آنها صدمه برسانید. ولی علی‌کُلِّ حال بالأخره اگر مجالی پیدا شد عیب ندارد، ولی خیلی اصراری هم نداشته باشید که يك وقتی بخواهید صدمه‌ای ببینید و...!^۲

حقیقت طواف

سؤال: ببخشید، در صحبت‌ها فرمودید که طوافی که در مکه انجام می‌دهیم و به دور خانه خدا طواف می‌کنیم، در اصل دور ولایت امام زمان علیه السّلام و ولایت آقای حدّاد می‌گردیم! این را توضیح بدهید.

جواب: البته آن مسئله مربوط به همان جا است، ولی آنچه که در اینجا عرض می‌کنم این است که: اصل این مسئله گردش و طواف یک عمل ظاهر است که این عمل ظاهر باید حکایت و اشارتی از توجّه قلبی به آن عوالم معنا و عوالم ولایت باشد. می‌دانید که خداوند عوالم را در هفت عالم خلق کرده است و این هفت عالم، یکی عالم ماده است که همین عالم اجرام، کواکب و سیارات است؛ و یکی عالم مثال است؛ عالم سوّم، عالم ملکوت سفلی است و چهارم ملکوت علیا و پنجم جبروت و ششم لاهوت و هفتم هم همان عالم اسماء کلیّه است که بعد از او دیگر عالمی وجود ندارد، یعنی [بعد از آن] همان جنبه ذات است؛ یا اینکه بنا بر اختلاف در تعبیر، آن عالم هفتم مرتبه ذات است.^۳

طواف: یعنی فدا کردن، یعنی خود را باختن، خود را تسلیم کردن و خود را ناچیز شمردن. دیده‌اید وقتی

^۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۳۵۰ و ۳۵۱.

^۲. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۳۱۶ - ۳۲۲؛ ۳۲۵ - ۳۲۸.

^۳. رجوع شود به معاد شناسی، ج ۶، ص ۱۹۶ - ۱۹۸.

که مردم قربان صدقه همدیگر می روند می گویند: الهی دورت بگردم! «الهی دورت بگردم» یعنی خدا من را فدای تو کند، من را قربانی تو کند، اگر مرضی پیش می آید به من بخورد و اگر موتی و مصیبتی پیش می آید به من بخورد. این چیزی است که مردم اصطلاحاً می گویند و در میان آنها متعارف است.

طواف در دور کعبه به این هفت شکل، به معنای خدا و ذات خدا را محور قرار دادن و بعد [در برابر] آن ذات در تمام مراتب وجودی خضوع و تواضع کردن و خود را فانی دانستن در همه مراتب وجودی است. به این معنا که انسان در مرتبه ماده غیر از او مؤثری نبیند، در مرتبه مثال اثر او را فقط ببیند و استقلال نبیند و در عالم ملکوت، جبروت، لاهوت و در تمام این عوالم به جنبه استقلال نگاه نکند. یعنی خدایا اگر من در آن ملکوت تو وارد شدم، تصور نباشد که حالا برای خود ارزشی قائل هستم و برای خودم حساب و کتابی باز کنم! اگر من وارد عالم لاهوت شدم این طور نیست که من از خود بینم و نسبت به این قضیه، احساسی در من به وجود بیاید! نه، من در همه مراتب آثار وجود و مراتب نزول اسماء و صفات کلیه و مراتب نزول ذات، سر تسلیم فرود می آورم و نسبت به همه این مراتب اعتراف و اقرار می کنم و آن حقیقت ولایت ذات را که در وجود و نفس حضرت امام زمان علیه السلام و ارواحنا فداه هست، من به این مراتب وجودی اعتراف می کنم و ولایت آن حضرت را در همه این مراتب تصدیق می کنم.

همه این هفت شوط عبارت است از [طواف در] هفت مرتبه عوالم از نظر طولی تا به مرتبه ذات برسد و خود کعبه هم که از او تعبیر به ذات می شود! بیت الله است دیگر، یعنی خانه خدا! خانه خدایی که با همه این خصوصیات و آثار بنا نهاده شده است و این همان معنای طواف دور ولایت است.

قرائت سوره های سجده دار در نماز جماعت

سؤال: در نماز جماعت که می خوانند، اگر به سوره هایی که سجده واجب دارند برسند تکلیف چیست؟
جواب: خب سجده کنید.

دعا و طواف برای دیگران

سؤال: آقا، اطرافیان که التماس دعا می گویند و می گویند آنجا از طرف ما طواف کنید، این را چه موقع انجام بدهیم؟ روزهای آخر انجام بدهیم؟
جواب: هر وقتی که حال داشتید.
سؤال: می شود یک نیت کنیم برای همه؟
جواب: بله.

حکم انگشتر در حال احرام

سؤال: اینکه گفتند انگشتر عقیق اشکالی ندارد، برای خانم‌ها هم همین طور است؟

جواب: برای خانم‌ها هم همین طور است. [البته] در هم همین طور است، [و به طور کلی]

انگشتری که جنبه تزئین و زینت نداشته باشد اشکال ندارد.^۱

احکام نیابت گرفتن

سؤال: خانم‌ها در چه مواردی می‌توانند نائب بگیرند؟

جواب: در مواردی که نتوانند! یعنی اگر در موارد عذر باشند که اگر بخواهند صبر کنند و از آن عذر بیرون بیایند وقت اقامت آنها در مکه می‌گذرد، در آنجا باید نیابت بگیرند. و همین طور در مورد سنگ زدن، که اگر احساس کردند شاید برای آنها خطری پیش بیاید - چون ممکن است جمعیت به اندازه‌ای باشد که شاید فشار جمعیت برای بعضی‌ها که ناراحتی داشته باشند و تحملشان ضعیف باشد خطری به وجود بیاورد - در این صورت باید نیابت بدهند.^۲

سؤال: آقا، زن هم می‌تواند نائب باشد؟

جواب: بله.^۳

سعی صفا و مروه در طبقه بالا

سؤال: الآن فاصله بین صفا و مروه دو طبقه شده است، ترجیح با کدام است؟

جواب: طبقه پایین، اگر نشد بالا.

خصوصیات و آثار وقوف در عرفات و منی

سؤال: در مورد وقوف در منی و عرفات چیزی هست که بفرمایید؟

جواب: راجع به عرفات که خوب باید احساس کنید اینجا خارج از حرم است و باید حال را برای ورود در حرم مساعد کرد. در مسئله مشعر طبعاً انسان وارد در حرم می‌شود و برای کسانی که مرتبه اولشان هست، مستحب است که در مشعر راه بروند، یک قدری حرکت کنند و همین طور مدام پیاده بروند.^۴ سنگ‌ها را هم برای سنگ زدن از همین مشعر بردارید، چون باید فردای آن و دو روز بعدش این سنگ‌ها زده شود. سنگ‌ها

۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۴۹۰ و ۴۹۱.

۲. جهت اطلاع از احکام مربوط به زنان دارای عذر در انجام مناسک حج، رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۴۴۸ - ۴۶۶.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۱، ص ۱۷۶ - ۱۷۸.

۴. وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۶ و ۱۷.

اگر به مقدار نخود یا یک قدری بزرگ‌تر باشد کفایت می‌کند و سنگ‌هایی که نقطه نقطه‌ای و نقطه‌دار است را انتخاب کنید^۱ و منی هم که خب دیگر محل حضرت ابراهیم و جای ذبح کردن است. و [در اصل] منی بوده، یعنی آرزو! [چون] آرزوی انسان در آنجا برآورده می‌شود. مسجدی در منی هست به نام مسجد الخیف - که البته الآن خیلی توسعه پیدا کرده است - که آن مسجد محل تجلیات الهیه بر حضرت ابراهیم و همین‌طور بر بسیاری دیگر از انبیاء بوده است.^۲ رفتن در آن مسجد خیلی مهم است! اگر سعی کنید که هر روز به آن مسجد بروید و نمازهای ظهر و عصرتان را آنجا بخوانید، خیلی فوایدی نصیب انسان می‌کند.^۳

سؤال: یعنی هر روز انسان از مکه به مسجد خیف برود؟

جواب: نه خیر! در همان سه روزی که در منی هستند.

سؤال: شب عید چطور؟

جواب: همان شب مشعر است دیگر!

سؤال: چه ذکری و...؟

جواب: نه، چیز خاصی ندارد و مسئله خاصی نیست.

موقعی که می‌خواهید از مشعر حرکت کنید و به طرف منی بروید، صبر کنید که آفتاب بزند بعد حرکت کنید. یعنی از وادی مُحَسَّر که یک جایی هست، عبور نکنید! صبر کنید اول که آفتاب زد [بعد حرکت کنید!]؛^۴ چون سنی‌ها بدون توجه به آفتاب حرکت می‌کنند و می‌آیند.

سؤال: یعنی طلوع [فجر] صادق؟

جواب: نه خیر، باید طلوع آفتاب باشد! وقتی آفتاب طلوع کرد بایستی که حرکت کرد.

سؤال: بین اذان صبح تا طلوع آفتاب وقوف در مشعر است.

جواب: بله.

کمک به سایر افراد در اعمال حج

سؤال: کمک کردن به افراد [ناتوانی] که آنجا هستند [چگونه است و آیا] لازم است که انسان خودش را درگیر این کارها کند یا اینکه لزومی ندارد؟ چون بعضی‌ها مراجعه می‌کنند و....

۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۱، ص ۳۱ - ۳۴.

۲. رجوع شود به الکافی، ج ۴، ص ۲۱۴؛ مصباح‌المتجهّد، ج ۱، ص ۴۱۸.

۳. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۲۶۸ - ۲۷۰؛ ج ۱۴، ص ۲۷۰ - ۲۷۳.

۴. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۲۰؛ ص ۲۵ - ۳۱.

جواب: خب اگر از دست انسان برمی آید انجام بدهد.^۱

غسل مسجد شجره

سؤال: ... [راجع به] غسل در مسجد شجره، آیا می شود انسان داخل خود آن مکان هتل غسل کند و بعد

به مسجد بیاید؟

جواب: بله، در همان هتل غسل کنید و بعد به مسجد شجره بیایید. یا بیایید مسجد شجره غسل کنید! اتفاقاً مسجد شجره بهتر است و خیلی هم مجهّز است و خیلی هم تمیز است و همه طور وسایل بهداشتی هم هست. بروید در همان مسجد شجره غسل کنید و ما هم همین کار را کردیم! از آن هتل لباس احرام - حوله و این چیزها - می پوشیم و با همان کیفیت به مسجد شجره می آیم؛ وقتی که آمدیم، می رویم آنجا غسل می کنیم و کاملاً صابون و آب گرم هست. البتّه اصلاً آنجا آبش گرم است و حتی [آب] شیرهای جاهای دیگر هم [گرم است!]^۲

ریزش طبیعی مو

سؤال: ریزش مو اگر طبیعی خودش باشد اشکال دارد؟

جواب: نه خیر، اشکال ندارد.

وظیفه حاجی در برابر التماس دعای افراد

سؤال: بعضاً شده است که آقایان التماس دعا می گویند و انسان قول می دهد!

جواب: انسان بگوید: «إن شاء الله هرچه بگویند ما منتقل می کنیم!» بروید آنجا بگویید: هرچه این گفت

قبول کنید! نیاز نیست یکی یکی ذهنتان را به [التماس دعای افراد] بیاورید. همه اینها باعث اشتغال ذهن است!

بگویید: درست هرچه به ما گفته اند [اجابت کنید!]

سؤال: اگر انسان در مقابل این افراد تعهد بپذیرد که ما دعا می کنیم!

جواب: خب حالا دلشان را خوش کند آقا جان! چه عیبی دارد؟!

گفتن ذکر لا إله إلا الله در مواقع مختلف

سؤال: فرموده بودید که در مواقع مختلف لسان به ذکر لا إله إلا الله حرکت کند، در مکه و مدینه - در

اوقات فراغت و در بین راه - هم همین طور است؟

جواب: بله، همه همین طور است.

^۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۷۴ - ۷۷.

^۲. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۳۲۴ - ۳۲۷.

اگر می‌توانید و مجالی پیدا می‌شود، صبح‌ها بعد از نماز صبح و پس از اذکار، به‌جای سوره‌ایس که روزها می‌خوانید در آنجا دعای صبح را بخوانید.

سؤال: اذکار سلوکی که هست چطور؟

جواب: به همان کیفیت.

سؤال: در [میان] عموم و مثلاً در مسجدالحرام بخوانیم؟

جواب: نه، مثلاً بروید کناری در مسجدالنبی بنشینید، یا اینکه در گوشه‌ای از مسجدالحرام بنشینید. چرا

در جلوی مردم؟! در کناری بروید.

... بله، ما دو مرتبه دمپایی خریدیم و هر دفعه هم بردند! بعد دیگر راحت شدیم و هر دمپایی می‌ریختند

می‌پوشیدیم! آنها هم که می‌گذاشتند به این نیت نمی‌گذاشتند که بردارند! دیگر همین طوری قاطی بود.

می‌پوشیدیم می‌آمدیم، دوباره آنجا می‌گذاشتیم، بعد دوباره یکی دیگر می‌پوشیدیم و تا آخر کارمان همین بود.

به‌خصوص در مسجدالحرام که به اندازه یک تلّ دمپایی جمع می‌شد و همه اینها بی‌صاحب بود! و ما دو مرتبه

آنجا دمپایی خریدیم و هر دو مرتبه هم بردند! دیگر احتیاج داشتند.

محل دفن حضرت زهرا سلام الله علیها

سؤال: فرمودید که [رفت‌وآمد] حضرت زهرا سلام الله علیها در بیت‌الأحزان هست؟

جواب: بله.

سؤال: دفنشان؟

جواب: نه‌خیر، حضرت می‌رفتند به آنجا و تردد داشتند.

سؤال: چیزی که بیشتر وارد شده راجع به منبر و روضه [منوره] است!

جواب: نه‌خیر، حضرت زهرا در همان جایی مدفون هستند که پیغمبر دفن هستند، منتهی این

فاصله بین منبر و قبر که تقریباً حدود هفت-هشت متر است خیلی تأکید شده است! ^۱ ولی قطعاً

حضرت زهرا در همان محل پیغمبر دفن هستند.^۲

ساعات زیارت قبرستان بقیع

سؤال: آقا، ساعات‌های حضور در بقیع [به چه نحو باشد؟]

جواب: همان‌که آنها می‌گویند و در اختیار شما نیست! از اوّل طلوع آفتاب تا دو ساعت باز می‌کند و

^۱. معانی الأخبار، ص ۲۶۷.

^۲. رجوع شود به الکافی، ج ۱، ص ۴۶۱؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۷۱؛ قرب الإسناد، ص ۳۶۷.

بعد از ظهر هم همین طور، یکی دو ساعت باز می کنند.

سؤال: این طور به رفقاً اشاره کرده بودند که فرموده بودید - اگر اشتباه نکنم - یکی بعد از [ساعت] یک صبح و یکی هم قبل از ظهر [باز می کنند]!

جواب: نه خیر، بعد از ظهر است. صبح و بعد از ظهر باز می کنند، ولی ما معمولاً صبح ها می رفتیم.

احکام عذر بانوان

[خانمی که عذر دارد]^۱ دو حالت دارد:

صورت اول: یکی وقتی که برای عمره [تمتع] احرام می بندد عذر دارد و وقتی وارد مکه می شود عذر او تا زمان اعمال حج باقی می ماند، در این صورت نیازی به احرام مجدد نیست و همان احرام عمره با او تبدیل به احرام حج می شود و باید به عرفات برود؛ وقتی که به عرفات و مشعر و منی رفت، بعد می آید و اعمال حج را انجام می دهد و بعد اعمال عمره را خودش انجام می دهد.

صورت دوم: این است که عمره را انجام می دهد ولی در موقع رفتن به عرفات عذر پیدا می کند، در این صورت باید در همان حال عذر از مکه احرام ببندد و برود برای عرفات و مشعر و منی و وقتی که برگشت، چنانچه عذر او تا زمانی که کاروانها به ایران برمی گردند باقی بود، باید در آنجا به یک شخصی نیابت بدهد که آن اعمالی مانند نماز و طواف را که احتیاج به طهارت دارد انجام بدهد، ولی اعمالی را که احتیاج به طهارت ندارد مانند سعی بین صفا و مروه را باید خودش انجام بدهد و در آنجا اشکال ندارد که باشد، یعنی سعی بین صفا و مروه داخل در مسجدالحرام نیست.

ولی اگر نه، وقتی که به مکه برگشت اگر مجالی بود تا اینکه این اعمال را انجام بدهد خب دیگر در این صورت صبر می کند و وقتی که از عذر بیرون آمد خود او مباشرتاً اعمال آن طواف و سعی و نماز طواف نساء را انجام می دهد.^۲

سؤال: می توانند قرص بخورند؟

جواب: اگر قرص خوردند، می توانند انجام بدهند^۳ اما در هر صورت اگر نخورند بهتر است و به تکلیف ظاهر عمل کرده است.

^۱ . متأسفانه این قسمت از صوت ناقص است. (محقق)

^۲ . رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۴۴۸ - ۴۶۳.

^۳ . رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۴۶۳ - ۴۶۶.

باز بودن صورت بانوان در حال احرام

سؤال: در هنگام احرام آیا خانم‌ها می‌توانند علاوه بر گردی صورت مقدار دیگری را هم با چادر

بپوشانند؟

جواب: نه، باید گردی صورت کاملاً باز باشد.^۱

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ آلِ مُحَمَّدٍ

^۱. رجوع شود به وسائل الشیعة، ج ۱۲، ص ۵۰۵؛ ج ۱۳، ص ۴۲۱.